

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра відновного правосуддя та приватної
детективної діяльності

07-04-63М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Основи римського приватного права»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності
081 «Право» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною радою
з якості ННІ права
Протокол № 12 від 27 липня 2022 року

Рівне – 2022

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Гришко В. І. – Рівне : НУВГП, 2022. – 24 с.

Укладач: Гришко Вікторія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності

Відповідальний за випуск: Гришко Вікторія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент та завідувач кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності

Керівник групи
забезпечення спеціальності

Міщук І. В.

© Гришко В. І., 2022

© НУВГП, 2022

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
1.1. Тематика практичних занять.....	7
1.2. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	7
1.3. Критерії та шкала оцінювання.....	7
2. Плани практичних занять	8
3. Теми рефератів для самостійної підготовки.....	17
4. Рекомендовані підручники та навчальні посібники.....	19

ПЕРЕДМОВА

Тричі Рим підкоряє собі світ: перший раз — своєю зброєю; другий - своєю релігією; третій - своїм правом, і всі три рази він єдине світ: перший раз - у державну єдність; другий раз - в єдність церкви; третій — у єдність права
[*Thering Geist des romis chen Rechts. I. С. 1*].

Право Стародавнього Риму - яскрава сторінка світової історії. Понад дві тисячі років тому на основі рабовласницького способу виробництва склалася і розвивалася правова система, в якій найбільших успіхів досягла розробка низки галузей і насамперед приватного (цивільного) права. Зокрема, набуло своєї завершеності формулювання багатьох правових принципів, особливо тих, що стосуються приватної власності, договірної, спадкового, сімейного та іншого права. Римські юристи вперше розробили право приватної власності, абстрактне право, приватне право, право абстрактної особи. Право стало класичним юридичним виразом життєвих умов і конфліктів суспільства, в якому панує приватна власність.

Римська цивілістика залишається неперевершеною школою не тільки для сучасного правотворення, наукового аналізу і узагальнень, але й практичного застосування цивільного законодавства.

Враховуючи ці та інші особливості римського приватного права, на юридичних факультетах університетів, у правничих коледжах введено його викладання. За визначенням Ульпіана, приватне право захищало інтереси окремих осіб й оскільки воно створювалося як абстрактне право, то саме тому могло бути застосованим безпосередньо або з певними модифікаціями до будь-яких приватновласницьких відносин.

Зважаючи на те, що римське приватне право відіграє вступну роль до предметів цивільного права і процесу, сімейного, спадкового права та інших.

Мета дисципліни – ознайомити студентів з навчальним матеріалом щодо курсу римського права. Сприяти засвоєнню основних понять та категорій таких як поняття, основні системи

римського права, джерела, суб'єкти (особи) римського права, поняття та зміст права власності, речове, зобов'язальне право, поняття та основні категорії сімейного права, способи захисту цивільних прав.

Завдання дисципліни – ознайомлення з античною правовою культурою, її впливом на розвиток сучасної цивілістики, підготовка студентів до вивчення ряду основних та спеціальних дисциплін.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК17. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику

Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті

Програмні результати навчання:

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

1.1. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин, денна форма	К-сть годин, заочна форма
1	Тема 1. Поняття та предмет римського приватного права. Джерела римського права	1	
2	Тема 2. Особа в римському приватному праві	1	
3	Тема 3. Сімейне право	1	
4	Тема 4. Захист прав. Позови	2	
5	Тема 5. Загальне вчення про речове право. Володіння	2	
6	Тема 6. Право власності	2	
7	Тема 7. Загальне вчення про зобов'язання	2	
8	Тема 8. Загальні положення про договори	2	
9	Тема 10. Інститут спадкування	1	
	Всього	14	

1.2. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- опитування на практичних заняттях;
- опрацювання завдань для самостійної роботи;
- написання модульних контролів.

1.3. Критерії та шкала оцінювання

Для досягнення цілей та завдань курсу студентам потрібно вчасно виконати завдання зі складання та оформлення документів, вчасно здати модульні контролі знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом усного опитування та письмових завдань.

Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу.

За вчасне та якісне виконання завдань, студент отримує такі обов'язкові бали:

49 балів за усні та письмові завдання (по 7 балів за кожен практичний);

11 балів за індивідуально-дослідне завдання;

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Студенти можуть отримати додаткові бали за: виконання рефератів, есе дослідницького характеру за темою курсу. Тему можуть дослідницької роботи вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали студентам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Модульний контроль проходить у формі тестування. У тесті 30 запитань різної складності: рівень 1 – 20 запитань по 0,5 бали (10 балів), рівень 2 – 9 запитань по 0,9 бали (8,1 бали), рівень 3 – 1 запитання по 1,9 бали (1,9 бали). Усього – 20 балів.

Лінк на нормативні документи, що регламентують проведення поточного та підсумкового контролів знань студентів, можливість їм подання апеляції: <http://nuwm.edu.ua/strukturni-pidrozdzili/navch-nauk-tsentr-nezaleznoho-otsiniuvannia-znan/dokumenty>

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття та предмет римського приватного права.

Джерела римського права.

1. Римське приватне право як частина загального права Стародавнього світу.
2. Роль римського приватного права у виникненні й розвитку правових систем у країнах Європи. Рецепція римського права
3. Поняття та види джерел римського приватного права.
4. Діяльність римських юристів (Цицерон, Гай, Юстиніан)

Основні терміни та поняття: римське приватне право, рецепція римського приватного права, патриції, плебеї, Закони XII таблиць, звичаєве право, Кодекс Юстиніана, преторське право, едикти магистрів.

Контрольні питання:

1. Назвіть фактори, які сприяли успішному розвитку юридичної науки в Стародавньому Римі.
2. Який принцип покладено в основу розмежування права на

приватне і публічне? Як підходили до вказаної проблеми римські юристи?

3. Що таке імперативні норми права (на прикладі римського приватного права)?

4. Що таке пандектна система?

5. Назвіть основні структурні підрозділи приватного права.

6. Хто такі глосатори, коментатори?

7. В якому плані може трактуватися поняття "джерела права"?

8. Що таке неписане право, звичаєве право?

9. Що вважалося найдавнішою кодифікацією звичаїв?

10. Що таке едикт? Які посадові особи в Римі мали право видавати едикти?

11. Яким чином претори у своїй юридичній практиці обходили норми цивільного права? Яке право називалося "голим"?

12. Назвіть форми діяльності юристів?

13. В чому в період принципату полягала взаємна зацікавленість імператорів і світил юриспруденції? Якими були правові наслідки цього інтересу?

14. Які повноваження мали юристи в імператорський період?

Дискусія (або ессе) на тему : Чому, на Вашу думку, становлення сучасного юриста немислиме без знання основ римського приватного права?

Тема 2. Особа в римському приватному праві

1. Поняття особи. Правоздатність та дієздатність осіб

2. Правове положення римських громадян

3. Правове положення латинів та перегринів

4. Правове положення вільновідпущеників

5. Правове положення колонів

6. Правове положення рабів

7. Юридична особа в римському приватному праві

8. Правове становище жінки

Основні терміни та поняття: суб'єкт права, правоздатність, дієздатність, сімейний стан, стан свободи, стан громадянства, опіка, піклування, латини, перегрини, вільновідпущеники, колони, раби, корпорації, товариства.

Контрольні питання:

1. Хто такий суб'єкт права та від чого такий статус залежить?

2. Чи були раби суб'єктами цивільного права?

3. З чого складалася повна правоздатність, хто її мав та що він міг

робити?

4. Якими саме цивільними правами могли бути наділені громадяни Римської держави?
5. З яких трьох статусів складалася повна цивільна правоздатність римського фомадянина? Чи були в принципі можливими зміни у цих трьох статусах в бік підвищення? Пониження?
6. Як виникала та припинялася правоздатність?
7. Які особи визнавалися безчесними та обмежувалися у правах?
8. Що таке дієздатність? Як це питання трактувалося у римському приватному праві?
9. Чи мали жінки в Римі однакову право- і дієздатність з чоловіками? В чому полягала різниця?
10. Кому і у якому порядку призначалися опікуни? В чому полягали обов'язки опікунства?
11. Як набувалося і втрачалося громадянство Риму?
12. Чи дійсно громадяни Риму були рівні між собою у своїх цивільних правах? Назвіть приклади нерівності.
13. Хто такі латини? В чому полягали відмінності в правовому становищі латинів різних категорій?
14. Хто такі перегріни? Якими правами вони користувалися? Чи могли перефіни стати фомадянами Риму?
15. Яким був юридичний статус рабів?
16. Що таке рабський пекулій та чому він виник?
17. Що могло стати підставою для відпуску раба на волю? Чи мав вільновідпущеник рівні права з вільнонародженими? Чим був зобов'язаний вільновідпущеник своєму колишньому господарю та його сім'ї?
18. Чи була можливість у Стародавньому Римі просування плебеїв по суспільній драбині?
19. Хто такі колони? Як і чому відбувалося прикріплення колонів до землі?
20. Якими були перші юридичні особи?
21. Чому виникла потреба придумати юридичні особи?
22. Які особливості мають корпоративні об'єднання?
23. Вкажіть два типи юридичних осіб в римському праві. Як виникали і припиняли свою діяльність юридичні особи?
24. Надайте правову характеристику договору товариства?
25. Які вимоги до створення та припинення корпорацій встановив Август?
26. Як здійснювалася дієздатність юридичної особи?

Тема 3. Сімейне право

1. Римська сім'я. Агнатське та когнатське споріднення

2. Шлюб
3. Правовідносини подружжя.
4. Правовідносини батьків та дітей

Основні терміни та поняття: агнатське споріднення, когнатське споріднення, шлюб із чоловічою владою, шлюб без чоловічої влади, конкубінат, укладання шлюбу, припинення шлюбу, придане, усиновлення, узаконення, емансипація.

Контрольні питання:

1. Що таке фамілія? Хто такий патер, який його правовий статус та влада?
2. Що таке особа чужого права, її права?
3. Що таке батьківський пекулій?
4. Поясніть відмінність між агнатською і когнатською сім'єю?
5. Що таке законний римський шлюб, у чому полягала його відмінність від конкубінату?
6. Умови укладення шлюбу (узаконення конкубінату).
7. В чому полягала принципова різниця між двома основними видами законного римського шлюбу?
8. Якими способами відбувалося розлучення у римському шлюбі?
9. На якому правовому становищі перебувала дружина у шлюбі кум-ману та сине-ману?
10. На яких умовах шлюб припинявся?
11. Які були правові відносини подружжя?
12. Яким був правовий порядок розпорядження майном у родині?
13. Що таке батьківська влада в римському цивільному праві? Якими способами вона встановлювалася?
14. Які діти вважалися законними?
15. Як відбувалося припинення батьківської влади?
16. Які були умови емансипації сина?
17. Якою була влада батька над дітьми?

Тема 4. Захист прав. Позови.

1. Форми захисту прав
2. Види римського цивільного процесу
3. Види позовів
4. Позовна давність
5. Особливі засоби преторського захисту

Основні терміни та поняття: саморозправа, легісакційний процес, формулярний процес, екстраординарний процес, речовий позов, особистий позов, позови суворого право, позов, позови доброї совісті, позови магистратів, цивільні позови, майнові позови, змішані позови, позовна давність, інтердикти.

Контрольні питання:

1. Яке відношення існувало до саморозправи?
2. З яких двох стадій складався в період Республіки цивільний процес? Яка була роль претора?
3. Які існували правила цивільного процесу?
4. Що таке легісакційний процес? Дайте йому характеристику. У якому порядку він проходив? Назвіть переваги та недоліки цього процесу.
5. Чим пояснюється історична заміна легісакційного процесу формулярним?
6. Що таке екстраординарний процес?
7. Що таке позов? Дайте характеристику речовому позову.
8. Дайте характеристику особистому позову. Які ще були види позовів?
9. Що таке інтердикт?
10. Що таке стипуляція, ввід у володіння, реституція? У яких випадках вони застосовувалися претором?
11. Що таке позовна давність та що є початком її спливу?
12. Чим пояснювалася необхідність введення інституту позовної давності?
13. Які наслідки пропуску строку позовної давності? Що таке натуральні зобов'язання?

Тема 5. Загальне вчення про речове право. Володіння

1. Поняття та класифікація речей у римському праві
2. Поняття, загальна характеристика та види речових прав
3. Загальне вчення про володіння
4. Види володіння
5. Захист володіння

Основні терміни та поняття: речі, класифікація речей, речове право, майнові відносини, володіння, види володіння, захист володіння.

Контрольні питання:

1. Визначіть поняття речового та зобов'язального права. За допомогою яких позовів у римському праві розмежовувалися речові та зобов'язальні права?
2. Назвіть основні відмінності між речовим і зобов'язальним правом. Що таке делікт?
3. Що таке абсолютний і відносний захист?
4. Що таке річ, товар, яка між ними відмінність?
5. Основні типи поділу речей в римському приватному праві.

Практичне значення таких поділів.

6. Що таке тілесні та безтілесні речі?
7. Що належить до нерухомих речей?
8. Що таке речі складні, прості та подільні, неподільні?
9. Який сенс поділення речей на споживчі та неспоживчі?
10. Який сенс поділення речей на визначені родовими ознаками та індивідуальні?
11. Назвіть поняття витрат та їх види.
12. Який сенс поділення речей на речі в обороті та речі, вилучені з обороту?
13. Що таке майно, плоди?
14. Який сенс поділення речей на головні та побічні речі?
15. Що таке володіння? Чим від володіння відрізняється держання?
16. Поясніть правову різницю між незаконним добросовісним і незаконним недобросовісним володінням.
17. Відповідальність незаконного добросовісного та незаконного не добросовісного володільців, можливість набуття речі за терміном набувальної давності.
18. Що таке похідне володіння?
19. В чому полягали обов'язки володільця?

Тема 6. Право власності

1. Поняття та види права власності
2. Спільна власність.
3. Способи набуття права власності
4. Обмеження та припинення права власності
5. Захист права власності
6. Особливості виникнення, поняття та види прав на чужі речі
7. Сервітут (право обмеженого користування чужим майном) та окремі його види.
8. Емфітевзис (право користування чужою земельною ділянкою сільськогосподарського призначення)
9. Суперфіцій (право користування чужою земельною ділянкою для забудови в межах населеного пункту)
10. Заставне право

Основні терміни та поняття: право власності, види права власності, спільна власність, квіритська, преторська (бонітарна) та провінційна власність, способи набуття права власності, манципація, традиція, віндикаційний позов, негаторний позов, прогібаторний позов, право на чужі речі, сервітут, емфітевзис, суперфіцій, заставне право, іпотека, фідучія, пігнус.

Контрольні питання:

1. З яких основних елементів складається право власності?
2. Що таке квіритська, преторська (бонітарна) та провінційна власність? Чи міг римський громадянин володіти провінційною власністю?
3. Визначіть поняття спільної власності.
4. Які речі не могли бути предметами права власності? Які речі могли бути предметом права власності, але вилучалися з обігу?
5. Обмеження у користуванні власністю - за законом і за правочином.
6. Заборони відчуження приватної власності.
7. Первісні способи набуття права власності.
8. Похідні способи набуття права власності.
9. Що таке віндикаційний позов?
10. Захист права власності засобами прогібиторного та негаторного позовів.
11. Публіціанський позов у захисті права власності.
12. Що таке права на чужі речі?
13. Дайте визначення поняття сільських земельних сервітутів.
14. Дайте визначення поняття міських земельних сервітутів.
15. Чим відрізняється емфітевзис від суперфіцію?
16. Дайте визначення поняття особистих сервітутів.
17. З'ясуйте зміст права застави.
18. Дайте визначення поняттю "сервітут"
19. Яка відмінність між міськими та сільськими сервітутами?
20. Перерахуйте види сільських сервітутів
21. Перерахуйте види міських сервітутів
22. Що таке іпотека?
23. Що таке ручний заклад?
24. Що таке фідучіарна домовленість?

Тема 7. Загальне вчення про зобов'язання

1. Поняття та загальна характеристика зобов'язання
2. Сторони у зобов'язанні
3. Види зобов'язання
4. Підстави виникнення зобов'язання
5. Зміст зобов'язання
6. Виникнення зобов'язання
7. Забезпечення виконання зобов'язання
8. Наслідки невиконання зобов'язань

9. Припинення зобов'язання

Основні терміни та поняття: зобов'язання, кредит, боржник, юридичний факт, види зобов'язань, контракт, делікт, квазіконтракт, квазіделікт, виконання, порука, застава, завдадок, неустойка невиконання, майнова шкода, випадок, припинення зобов'язання, залік, новація.

Контрольні питання:

1. Дайте юридичне визначення терміну "зобов'язання". Чим зобов'язальне право відрізняється від речового? Що є предметом зобов'язання?
2. Що таке двосторонні зобов'язання, натуральні зобов'язання?
3. Як виникає зобов'язання?
4. Що таке правочин? Які правочини визнавалися дольовими, а які солідарними у спірних випадках?
5. Чи допускалася заміна сторін у зобов'язанні? Що таке "новація"? Що таке "цесія"? Назвіть вимоги до цесії.
6. Перечисліть вимоги до виконання зобов'язання. У яких випадках кредитор міг відмовитися прийняти виконання зобов'язання боржником?
7. Які існують вимоги щодо часу виконання зобов'язання?
8. Умови наступу відповідальності за порушення зобов'язання.
9. У яких випадках боржник ніс відповідальність не лише за умисел і тяжку вину, але й за легку вину? Критерії поділу вини на "тяжку" і "легку".
10. Чи міг боржник бути звільненим від відповідальності за невиконане зобов'язання?
11. Перечисліть форми забезпечення зобов'язань.
12. У якому порядку погашалося зобов'язання у випадку смерті боржника?
13. Перечисліть види припинення зобов'язань, крім виконання.
14. Що називається "випадковою неможливістю виконання"? У яких двох формах може виступати випадкова неможливість виконання зобов'язання?

Тема 8. Загальні положення про договори

1. Поняття та види римських договорів
2. Зміст договору
3. Умови дійсності договорів
4. Укладення договорів

Основні терміни та поняття: договір, односторонній договір, двосторонній договір, контракти, пакти, зміст договору, мета договору, умови дійсності договору, укладення договору.

Контрольні питання:

1. У чому відмінність юридичних понять "зобов'язання" і "договір"?
2. Назвіть основні групи контрактів і вкажіть критерії такого поділу.
3. Перечисліть умови дійсності договорів.
4. Що таке "помилка"?
5. Поняття та види договорів.
6. Умови дійсності договорів.
7. Воля та її вираз.
8. Зміст договору.
9. Укладення договору.
10. Чому пакти називають неформальними договорами?
11. Дайте визначення голих та одягнених пактів
12. Що таке приєднані пакти?4
13. Які пакти отримали захист?

Тема 9. Інститут спадкування

1. Поняття та історія спадкування
2. Види порядків спадкування
3. Спадкування за заповітом
4. Спадкування за законом
5. Прийняття спадщини
6. Легати та фідейкоміси
7. Захист спадкових прав

Основні терміни та поняття: спадкування, спадщина, цивільне спадкування, заповіт, заповідальна правоздатність, обов'язкове спадкування, утрата заповітом сили, відумерла спадщина, прийняття спадщини,спадкова спадщина, фідейкоміси, легат.

Контрольні питання:

- 10.Що таке спадкове право, спадкування, спадкова маса, заповіт?
- 11.Що таке універсальна і сингулярна наступність у спадкуванні?
- 12.Назвіть обов'язкові вимоги до заповіту.
- 13.Коли наступало спадкування за законом? Що таке спадкування за правом представництва?
- 14.При яких умовах заповіт вважався не дійсним?

15. Які існували вимоги до прийняття спадщини?
16. Що таке заповідальний відказ (легат)?

3. ТЕМИ РЕФЕРАТИВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Теоретико-пізнавальне значення римського права для сучасної юриспруденції.
2. Характеристика римського приватного права.
3. Рецепція римського права в Західній Європі.
4. Закони XII Таблиць — основне джерело стародавнього римського права.
5. Кодифікація імператора Юстиніана: мета, зміст, значення для формування права європейських держав
6. Імператорські конституції та їх види.
7. Загальна характеристика едиктів магістратів та преторської практики.
8. Форми діяльності римських юристів. Закон про цитування.
9. Кодифікації римського приватного права.
10. Правова характеристика Дигестів:
11. Загальна характеристика Інституцій та їх значення.
12. Загальна характеристика Новел.
13. Етапи розвитку римського права.
14. Відомі римські юристи та оратори: їх значення в розвитку римської юриспруденції
15. Римське право як феномен в історії правової культури та правової технології.
16. Становлення правового інституту колонату та статус колонів в Стародавньому Римі.
17. Правова характеристика цивільної правоздатності та дієздатності в Римі.
18. Причини та форми обмеження дієздатності фізичних осіб в Римській державі.
19. Правове становище римських громадян.
20. Правове становище латинів.
21. Правове становище вільновідпущеників (лібертинів).
22. Правове становище перегринів.
23. Шлюб з повною владою чоловіка і шлюб з обмеженою владою

чоловіка: порівняльна характеристика.

24. Реформи імператора Августа у сфері шлюбно-сімейних правовідносин.

25. Правова характеристика особистих відносин та майнових відносин подружжя.

26. Загальна характеристика відносин між батьками та дітьми.

27. Поняття і види споріднення у римському праві

28. Особливості здійснення саморозправи як досудового способу захисту порушених прав та її правові наслідки.

29. Правова характеристика виникнення суду та його види

30. Становлення цивільного процесу в давньоримській державі.

31. Легісакційний процес як історично перший тип давньоримського цивільного процесу.

32. Розвиток цивільного процесу у класичний період.

33. Судовий цивільний процес в посткласичний період

34. Правова характеристика захисту права власності.

35. Правова характеристика квіритської власності.

36. Правова характеристика преторської власності.

37. Правова характеристика власності перегринів.

38. Правова характеристика провінційної власності.

39. Правова характеристика спільної власності.

40. Речове і зобов'язальне право: порівняльний аналіз.

41. Класифікація речей у римському праві.

42. Виникнення і припинення володіння.

43. Поняття плодів та майна.

44. Незаконне володіння: добросовісне та недобросовісне (практичне значення поділу).

45. Види власності в Стародавньому Римі.

46. Право застави: поняття і форми.

47. Емфітевзис і суперфіцій — особливі речові права.

48. Зобов'язання з договору і квазідоговірні зобов'язання.

49. Заклад як форма речового забезпечення виконання зобов'язання.

50. Класифікація договорів римського права

51. Юридичні наслідки помилки при укладенні договору в римському приватному праві.

52. Правова характеристика змісту договору в Стародавньому Римі.

53. Історія римського спадкового права.

54. Характерні особливості римського спадкового права.
55. Основні етапи розвитку римського спадкового права.
56. Особливості спадкування за законом.
57. Правова характеристика спадкування за заповітом.
58. Правова характеристика прийняття спадщини та його наслідки.

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ ОСНОВНА НАУКОВА ТА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовк В.М. Практикум з основ римського приватного права (у схемах і таблицях) : навчально-методичний посібник. К.: Атіка, 2007. 188 с.
2. Каложний Р. А. Римське приватне право : Курс лекцій. К. : Істина, 2005. 144 с.
11. Каложний Р. А., Вовк В. М. Римське приватне право: підр. для вищ. навч. закл. К. : Атіка, 2012. 408 с.
12. Колісніченко А. І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму : навч. посіб. для студ. вищ., закл. освіти, що навч. за напрямом політологія та правознавство / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Видавництво МФ НиУКМА. 2002. 274 с.
13. Лубко І. Закони XII таблиць : навч. посібник / Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2006. 64 с.
14. Лубко І. Основи римського практичного права: практичний посібник / Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2006. 92 с.
15. Макарчук В. С. Основи римського приватного права : навч. посіб. для вищих навч. закладів / Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. К. : Атіка, 2000. 175с.
16. Макарчук В. С. Основи римського приватного права : навч. посібник / Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України; Міжнародна асоціація істориків права. 2- ге вид., доп. К. : Атіка, 2003. 255 с.
17. Орач Є. М., Тищик Б. Й. Основи римського приватного права : курс лекцій / Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка. К. : Юрінком Інтер, 2000. 272 с.

21. Основи римського приватного права : підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін. Х. : Право 2008. 224 с.
22. Підпригора О. А. Римське приватне право. Академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / 3. вид., перероб. та доп. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 440 с.
23. Підпригора О. А., Харитонов Є. Ю. Римське право : підручник. К. : Юрінком-Інтер, 2008. 528 с.
25. Харитонов Є. О. Приватне право у Стародавньому Римі : навч. посібник. О. : АО БАХВА, 1996. 160 с.
26. Хвостов В. М. Система римського права : учебник. М. : Спартак, 1996. 52 2с.
27. Шевчук Л. З. Основи римського цивільного права : навч. посіб. Чернівці : Рута. 2003. 88 с.
28. Безклубий І. Зобов'язання з деліктів у Стародавньому Римі. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Г. Шевченка. Юридичні науки*. Випуск 74–76. 2007. С. 115–117.
29. Васильченко В. В. Рецепція римського спадкового права в сучасному спадковому праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. К., 1997. 20 с.
30. Васильченко В. В. Рецепція римського спадкового права в сучасному спадковому праві України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. К, 1997. 175 с.
31. Вовк В. М. Порівняльна характеристика сучасного українського цивільного процесу та екстраординарного судового процесу в Римі. *Українське правосуддя: здобутки та перспективи*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2008 року. Чернівці : Рута. 2008. С. 258–263.
32. Вовк В. М. Взаємозв'язок релігії, магії і права в римській культурі. II Часопис Київського університету права. 2008. № 4. С. 24–29.
33. Вовк В. М. Система римського права. *Науковий вісник газети «Іменем Закону»*. 2008. № 4. С. 73–78.
34. Вовк В. М. Приватно-правова технологія древніх римлян як конструювання правової реальності. *Адвокат*. 2009. № 2. С. 22–26.
35. Гонгало Р. Ф. Суперфіцій у римському праві та його рецепція у сучасному цивільному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / НАН України; Інститут держави і права ім.

В. М. Корецького. К., 2000. 18 с.

36. Гонгало Р. Ф. Суперфіцій у римському праві та його рецепція у сучасному цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеська держ. юридична академія. О., 2000. 152 арк.

37. Гончаренко В. О. Договір позички за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному законодавстві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 [Електронний ресурс] / Одеська нац. юридична академія. О. 2005. 19 с.

38. Гончаренко В. О. Система договорів римського права та деякі питання її рецепції в сучасному цивільному законодавстві України. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3 (15). С. 121–125.

39. Гутьєва В. В. Емфітевзис у римському праві та його рецепція у праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2003. 19 с.

40. Гужва А. М. Формули у договорі найму за римським правом. *Актуальні проблеми держави і права*. Випуск 51. Одеса. 2009. С. 14–17.

41. Дихта Я. М. Поняття та характерні риси договору доручення за римським приватним правом ТІ. *Актуальні проблеми держави і права*. Випуск 51. Одеса. 2009. С. 17–21.

42. Дячук Л. Римське визначення шлюбу у візантійському праві. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2010. № 83. С. 25–32.

43. Дячук Л. В. Конкубінату візантійському праві класичної доби. *Держава і право*. 2011. Випуск 53. С. 128–133.

44. Задорожний Ю. А. Римське право - доктринальна першооснова права та юридичної науки в країнах романо-германської правової сім'ї та України: Автореф, дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / Київський нац. ун-т внутр. справ. К. : 2008. 21 с.

45. Коссак В. Рецепція положень римського права про іпотеку в законодавство України. *Римське право та правова культура Європи*. Люблін : Вид. Люблінського католицького ун-ту. 2009. С. 63–67.

46. Лоський К. Історія і система римського приватного права. К.; Відень : Історія і право, 1921. 145 с.

47. Малишев Б. Судова правотворчість у Стародавньому Римі та середньовічній Англії: порівняльний аналіз. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2007. Вип. 74–76. С. 37–39.
48. Онофрейчук В. Д. Прекарій у римському праві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1996. 25 с.
49. Онофрейчук В. Д. Прекарій у римському праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1996. 146 с.
50. Омельченко О. А. Основи римського права : учеб. пособие. М. : Изд. фирма «Манускрипт», 1994. 218 с.
51. Природні умови обмеження правосуб'єктності фізичних осіб у Стародавньому Римі / В.О. Качур. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 8–12.
52. Пучкова Г. В. Зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного набуття або збереження майна за римським приватним правом та їх рецепція в у цивільному законодавстві України / Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2007. 20 с.
53. Римське право і сучасність: матеріали 5-ї Міжнародної науково-практичної конференції. 30-31 травня 2008 р. Одеса : Фенікс. 2008. 292 с.
54. Русу С. Д. Історико-правові передумови римського приватного права. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3. С. 12–16.
55. Святоцька. В. Адвокатська професія в античних країнах. *Вісник Львівського ун-ту*. 2009. Вил. 49. С. 54–59.
56. Скрейпек М. Римське коріння договору схову в чеському праві. *Римське право та правова культура Європи*. Люблін : Вид. Люблінського католицького ун-ту. 2009. С. 68–76.
57. Сінейко В. О. Основи римського приватного права: Хрестоматія : навч. посібник з семінарських занять / Кіровоградський держ. технічний ун-т. Кіровоград, 1999. 43 с.
58. Сліпченко С. О., Шишка Р. Б. Римське приватне право в таблицях / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2001. 252 с.

59. Соціальні умови обмеження правосуб'єктності фізичних осіб у Стародавньому Римі. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 23–27.
60. Харитонов С. О. Рецепція римського-приватного права. Теоретичний та історико-правові аспекти. Одеса. 1997. 258 с.
61. Харитонов Є. О. Рецепція римського приватного права як підґрунтя сучасної цивілістики. *Вісник Академії правових наук*. 998. -№2(13). С. 107–108.
62. Федущак-Паславська Г. Джерела та основні риси приватного права у Європі періоду середньовіччя. *Вісник Львівського університету: серія юрид.* 2011. вип. 54. С. 89–96.
63. Федущак-Паславська Г. Становлення і розвиток правових конструкцій у Давньому Римі. *Вісник Львівського ун-ту*. Серія: юридичні науки. 2011. Вип. 52. С. 120–126.
64. Федосєєв П. М. Інститут поруки за римським правом та його рецепція у цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 [Електронний ресурс] / Нац. ун-т внутр. справ. Х. : 2003. 19 с.
65. Розвиток пізнавальних можливостей студентів-юристів методами розвивального навчання (на прикладі курсу «Основи римського приватного права»). *Нове у педагогіці та психології сучасного світу* : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2014. С. 135–137.
66. Роль засобів навчання у викладанні дисципліни «Основи римського приватного права» (на основі компетентнісного підходу) *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького [Електронний ресурс]. – Хмельницький: [б. в.], 2016. Вип. 3. URL: <http://nadpsu.edu.ua/index.php/12-nauka/98-pedagogichni-nauki-visnik.html>.
67. Рецепція системи покарань Стародавнього Риму в українське законодавство. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. № 1 (59). Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України. 2017. С. 6–12).
68. Особливості рецепції спадкового права Стародавнього Риму в українське законодавство: окремі аспекти. *Законність і правопорядок у сучасному суспільстві*: Матеріали міжнародної

науково-практичної (м. Київ, 10-11 березня 2017 р.). К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2017. С. 28–33.

69. Порівняльний аспект основних положень Німецького цивільного уложення з положеннями Римського приватного права. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20-21 вересня 2019 року). Львів : "Центр правничих ініціатив", 2019. С. 11–13.

70. Римське право і сучасність: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / За заг.ред. Харитонова Є.О. Національний університет «Одеська юридична академія», 2020. 95 с.

71. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2019. 296 с.

72. Тетарчук І. В. Римське приватне право: навчальний посіб для підготовки до іспитів. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 136 с.

73. Римське право (в схемах) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. М. Г. Поліщук. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. 108 с.

74. Римське право і сучасність. *Кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства в Україні: досвід і перспективи* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25 черв. 2021 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2021. 130 с.